

Udvarhelyi drágaság

200 esztendővel ezelőtti székelyudvarhelyi piaci árakba nyújt betekintést Szigethy Gyula Mihály székelyudvarhelyi református kollégiumi tanár egyik feljegyzésében, oly módon, hogy statisztikai előképzettségéről¹ is tanúbizonyítást tesz, midőn egy évtizednyi távlatban azonos termékkategóriákat (alapvető élelmiszerek, állatok, ruházatkodási cikkek, munkabér) hasonlít össze használható módon. Közben az ármódosulás elemzésénél gazdasági – és máshelyt² is élenként jelentkező – társadalmi vonatkozású észrevételeinek is teret enged. Nemcsak rögzíti az árakat, de magyarázza is változásuk okait. Különös fontossággal bír számunkra az Udvarhely református kollégiumában dívó „ekszpo”³ fenntartásában szerepet vállalók bérezésének tisztázása az érintett korszakban.

„Az 1808-beli nagy drágaság példája”⁴

Udvarhelyre jöttem professornak 1797-ben. – Akkor az húsnak fontya⁵ két kreutzár⁶, – tizenkét tojás egy garason – egy szekér fa 12 garas⁷ – a tiszta búza vékája 16 vagy 18 garas – a köz⁸ 12 garas, a török búza 12 garas, a gyapotnak fontya 12 garas – a legdrágább posztónak singje⁹ négy, öt forint – egy pár tsizma négy, öt márvás¹⁰ – a veress fejtőnek¹¹ fontya másfél forint – egy jó ló ötven, hatvan forint, – egy pár ökör 80 vagy 100 forint – egy kövér sertés 12 forint, egy ketske 3 vagy 4 márvás – a mester ember munkája legfejjebb napjában 8 garas – a gazdasszonyi expositio¹² fizetés esztendőre 8 forint, sat. – De hogy a frantzia háború¹³ békövetkezék – a banko tzedulák¹⁴ bėjövének – az arany s ezüst pénz változtatás¹⁵, lotteria¹⁶, bészedés s más utakon kitakarodék, öt forintos aranyért 13 forintot, egy tallérért¹⁷ öt forintot, s egy frankosért egy forintot adának – mássában¹⁸, rúd¹⁹ba az értz kihordaték – olly drágaság jöve bé, hogy lassanként hágyva már 1808-ban a marhahúsnak fontya 10 vagy 12 x-ra²⁰ hágya, a sertés hús 14-re, egy tsirke 15 x-ra, egy lúd egy forintra, egy pujka két forintra – egy fejős ketske 12 forintra, egy berbéts 25 forintra, – egy pár marha, szarvasmarha 3 és 4 száz forintra, lehetett látni 3 v[agy] 4 ezer forintos ménlovat. – Egy szekér fa 3 forint, a tiszta búza vékája 3 Rhfor.²¹ 8 garas – a köz három magyar forint – a törökbúza is úgy – a gyapotnak fontya 4 v[agy] öt Rhfor. A drágább posztónak singje 30 v[agy] 40 forint – egy pár tsizma 10 v[agy] 12 forint. A veress fejtőnek fontya 24 forint – egy kövér sertés 40

v[agy] 50 forint – a mester embernek napjában másfél német forint²² – egy szál deszkát felszegeztek öt garasért – az expositio gazdasszonynak fizettek 25 v[agy] 30 forintot, sat. – ennek a nagy drágaságnak jó következesik ezek voltak, hogy sokaknak szemek nyilt fel – sok ujj kereskedők váltak – a bankókat jószágokba verték, régi adósságaikat is fizették, jószagaikat zálogból kivették, kereskedők meggazdagodtak, a papoknak kiknek naturálékkal²³ fizettek jól volt dolgok, a marhatartó gazdáknak es jó volt.

Roszszerű következesik ezek, hogy a szűkölködők száma nevededett, a tolvajok szaporodtak, az hamis bankók sokasodtak.”

Közreadja Róth András Lajos

Szekérről fát áruló székely
Vasárnapi Újság, 1869

¹ Szigeti Gyula Mihály (Marosvásárhely, 1759 – Székelyudvarhely, 1837. márc. 3.) Marosvásárhelyen, 1786-tól a marburgi, a göttingeni, majd a bécsi egyetemen tanult.

² Forrásközlés (Az 1784-es parasztfelkelés székelyföldi dokumentumaiból). In: Areopolisz. II. Székelyudvarhely, 2002. 205.

³ ekszpo = expositio („expo”) = a székelyudvarhelyi református kollégium megbízásából a szegény sorsú tanulók segítésére 1770–1896/97 között létrehozott együttítkezési rendszer, melyben a szegény diákok – társaiknak tett szolgálataikért (ételbehozás, vízhozás, sepregetés stb.) – élelemmel való ellátását s közvetett tanítatását oldották meg.

⁴ Szigeti Gyula Mihály jegyzetei. Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára. Ltsz. 5332. 118v–119r.

⁵ fonty = font = magyar (ún. bécsi font) = 0,5606 kg

⁶ kreutzár = kreuzer (n.) = krajcár (pénznem)

⁷ garas = 3 krajcár

⁸ köz = teljes kiőrlésű barna vagy félbarna liszt

⁹ sing = magyar rőf (hosszmérték) = 62,2 cm

¹⁰ márvás = máriás = Szűz Mária képével díszített ezüstpénz = 17–20 krajcár

¹¹ veres fejtő = színes (festett) fonal

¹² Itt azon udvarhelyi gazdaasszonyokról van szó, akik részt vettek az együttítkezési rendszer folyamatában.

¹³ A napóleoni háborúkról van szó.

¹⁴ 1796-tól a napóleoni háborúk hatalmas hadikiadásai ellensúlyozására – gyakran titokban – kibocsátott, inflációhoz vezető fedezetlen bankjegyekről van szó.

¹⁵ az arany- és ezüstpénzek átváltása során keletkező különbségek

¹⁶ lotteria = sorsjáték

¹⁷ tallér = 1,5 ezüst forint = 2,5 váltó forint = 90 ezüst krajcár = 150 váltó krajcár

¹⁸ mássában = mázsában = régi értelmezés szerint 100 font = 56 kg

¹⁹ rúd = nemesfémrúd

²⁰ x-r = krajcár rövidítése

²¹ Rhfor = r[h]énes (rajnai) forint rövidítése (1 rénes forint = 60 krajcár = 1 forint 1867-ig)

²² német forint = rajnai forint

²³ naturálék = természetbeni járadék